

Gedichten als troost (3)

DOOR FRED DE HAAS

Altijd zijn er tijden geweest waarin ook de 'gemiddelde' mens op zoek ging naar zichzelf en zijn vergankelijke plaats in deze onbegrijpelijke wereld. Filosofen, kunstenaars, schrijvers en dichters doen dit vaker. Een mens leeft niet van brood alleen. Op deze pagina's heb ik voor u enkele dichters geselecteerd die, nu eens eenvoudig, dan weer iets ingewikkelder, hun visie op de natuur, de wereld, zichzelf en de ander hebben verwoord. Ze zouden aangevuld kunnen worden met honderden andere woordkunstenaars. Hier reiken een Argentijn, enkele Curaçaoënaars, een Arubaan, en een Russin elkaar de hand. Laten we even rust en afstand nemen van het dagelijkse nieuws uit het rampjaar 2020. U hoeft er niet voor naar buiten. Maar wel naar 'binnen'.

De vertalingen en bewerkingen zijn van de hand van Fred de Haas.

DE MILONGA VAN MANUEL FLORES

De Argentijn Jorge Luis Borges (1899-1986) is minder bekend als dichter dan als prozaschrijver. Hij onderging als lyricus de invloed van de Argentijnse volksdichter Evaristo Carriego die hem de sfeer van Buenos Aires leerde kennen en van de belezen 'homme de lettres' en gitarist Macedonio Fernández, die, in lange gesprekken, de jonge Borges de alomtegenwoordigheid van de ruimte en de eeuwigheid van de tijd liet ontdekken, invloeden die mede ten grondslag liggen aan Borges' ambivalente visie op de wereld die tot uiting komt via de ironie, de paradox en de parodie.

De woorden die Borges kiest uit de aan iedereen bekende omgeving dienen slechts als metaforen voor een wereld die wezenlijker, doch verborgen is. Zoe-

De milonga, een oud soort volksliedje, is de voorloper van de tango, waar Buenos Aires om bekendstaat.

kend naar de zin van het leven, maakt Borges in zijn verzen de fundamentele levensvragen actueel en definieert ze opnieuw. Zo ook in de Milonga van Manuel Flores over een man die op zijn dood wacht en afscheid neemt

van het leven. De milonga, een oud soort volksliedje, is de voorloper van de tango. Hij wordt gezongen in de mineur toonladder en op gitaar begeleid. Luister, bijvoorbeeld, naar:

📌 youtu.be/jxES7fqUc

MILONGA DE MANUEL FLORES

Manuel Flores va a morir
Eso es moneda corriente
Morir es una costumbre
Que sabe tener la gente
Y sin embargo me cuesta
Decirle adiós a la vida
Esa cosa tan de siempre
Tan dulce y tan conocida
Miro en el alba mi mano
Miro en la mano, las venas
Con extrañeza las miro
Como si fueran ajenas
Mañana vendrá la bala
Y con la bala el olvido
Lo dijo el sabio Merlín:
Morir es haber nacido
¡Cuántas cosas estos ojos
En su camino habrán visto!
Quién sabe lo que verán
Después que me juzgue Cristo
Manuel Flores va a morir
Eso es moneda corriente
Morir es una costumbre
Que sabe tener la gente

DE MILONGA VAN MANUEL FLORES

Manuel Flores zal sterven;
dat is toch heel gangbare munt,
want sterven is een gewoonte
waar je niet buiten kunt.
Niettemin vind ik het spijtig
dit leventje waar je aan went
voor immer te moeten verlaten,
dit leven, zo zoet en bekend.
Ik kijk naar mijn hand als het dag wordt,
de aders erop en opzij;
ik kijk ernaar met een bevreemding
als waren ze niet van mij.
En morgen bereikt mij de kogel
en dan de vergetelheid;
'Gij allen gaat dood', zei Merlijn eens,
'zodra ge geboren zijt'.
Wat hebben mijn ogen al reizend
aan lelijks gezien en aan pracht!
Wie weet wat er, na Christus' oordeel,
nog allemaal op ze wacht.
Manuel Flores zal sterven;
dat is toch heel gangbare munt,
want sterven is een gewoonte
waar je niet buiten kunt.

BALANSA

Lucille Berry-Haseth (Curaçao, 1937) heeft zich tot op de dag van heden enthousiast ingezet voor de taal en cultuur van de 'Nederlandse Antillen' tot en met het 'Land Curaçao'. Vanaf haar dertigste jaar schreef zij uitsluitend in het Papiaments. In haar rol als vertaalster zorgde zij onder andere voor een mooie vertaling van de roman 'Dubbelspel' van Frank Martinus Arion. Zij werd geridderd voor het werk dat zij verrichtte voor de Curaçaose gemeenschap op sociaal en cultureel gebied. Voor haar

Lucille Berry-Haseth op de Amsterdamse presentatie van de biografie van Pierre Lauffer.

FOTO MICHEL VAN KEMPEN

verdienste op literair gebied kreeg zij in 2014 de Colá Debroto prijs. Ook zette zij zich jarenlang in voor de Stichting Pierre Lauffer die de literaire

nalatenschap van de overleden dichter beheert. Haar gedichten zijn eerlijk, toegankelijk en getuigen van een rijk innerlijk leven.

BALANSA

Delaster trayekto, bo so ta kan'é.
Bo n' ke pa hende tin di karga ku bo.
Nan tampoko n' ke molèster di lidia,
di danda ku hende, pieu riba breu.

Bo ta fleksibel, ménos di palabra
saya ta waya segun beis di biento.
No ta pone pùnt mas riba tur tur i,
kos ku bo no por kambia ta ked'antó
sin rel ni trel mas, pa loke nan ta.

Ora bo dobla skina yama ayó
kada hende ta kaska su batata,
hala su funchi, herebé su aros,
solo ta sali drenta mes meskos.

Bo ta inisiá bo biahe sin duele,
satisfecho, gradisidu pa amor
amistat i premio inkontabel,
p'e bida úniko ku b'a probechá,
laga legado pa bo lenga mama.

BALANS

Het laatste stuk ga je alleen:
je wil een ander toch geen last bezorgen!
En zij hebben geen zin je te verzorgen,
te vertroetelen als een luis... op die bekende teerton thuis.

Je bent inschikkelijk, laat woorden in hun hokje,
zoals de wind waait, waait je rokje.
Geen puntjes meer op al die i's
en alles wat je niet veranderen kon
blijft zonder slag of stoot
zoals het was: ál ijzer om oud lood.

Als je de hoek omgaat met een 'Ayó'
snijdt iedereen zijn witte kool
en stampst zijn meel en kookt zijn rijst,
de zon gaat onder en herrijst.

En bij vertrek geen wrokkig omzien naar 't verleden:
zoveel liefde, zoveel vriendschap mocht je delen
(soms werd je zelfs de hemel in geprezen).
Dat éne leven heb je goed benut
en met je erfenis je moedertaal gestut.

CICLO

Het werk van Olga Orman (1943, Aruba) is onlosmakelijk verbonden met de herinneringen aan haar geboorteland, herinneringen die nog scherper zijn geworden door haar lange verblijf in Nederland.

Olga Orman heeft de meeste van haar gedichten in Nederland geschreven. Haar leven heeft zich immers voor het grootste deel in Nederland afgespeeld. Maar nooit is haar

geboorteland Aruba ver weg en de beelden die opwellen uit haar herinneringen en latere ervaringen op het eiland zijn krachtig en authentiek. Ze is altijd dicht bij haar land en volk gebleven. Dit blijkt onder andere uit haar verbondenheid met de voornamelijk Papiamentstalg in Nederland gevestigde dichtersgroep

Simia Literario (Literair Zaad) die zij jarenlang heeft geleid.

Uit de bundel Cas di Biento/Doorwaaiwoning die is verschenen in 2015 bij Uitgeverij In de Knipscheer te Haarlem volgt hier een gedicht waaruit blijkt hoezeer de dichter is doordrongen van de eeuwige verwevenheid van leven en dood.

Het bewustzijn van de betrekkelijkheid van het bestaan gaat hand in hand met de verwondering over het verschijnsel dat het leven zich steeds weer vernieuwt. Symbool hiervoor is de aarde die voor het dichterlijk beleven - 's avonds in slaap valt en de volgende dag weer door de zon tot leven wordt gewekt.

CICLO

Anochi mundo ta sunu, scur
scondi den scoch'i shelo
Madruga rayonan di solo
ta caricia su entraña
Ya pa aurora e ta embarasa

Mainta solo ta kibra su fishi
pa un dia nobo nace
Merdiá, mundo ta balia
bisti cu lus abundante
ta briya yen di luho

Atardi e ta bisti su mortaha
poco poco su colonan di carco
ta cambia bira scur

Para den spil di luna cla
e ta despedi di tur creatura
Warda un simia
pa mayan por habri un otro dia

En in de spiegel van de lichte maan zegt ze gedag aan het bestaan.

FOTO GUY ATCHLE

KRINGLOOP

's Avonds ligt de aarde, naakt en donker,
te schuilen in de hemelschoot.
Zij gaat bij 't krieken van de dag
weer zwanger van de zon
die bij haar binnen mag.

's Ochtends breekt de zon haar vliezen,
schenkt een nieuwe dag het leven;
in de middag danst de aarde weer,
gehuld in overvloedig licht,
vol schittering en weelde.

Dan wordt het avond en zij trekt haar
doodskleed aan,
haar schelpenkleur dooft langzaam uit,
verschiet en donkert.

En in de spiegel van de lichte maan
zegt ze gedag aan het bestaan,
en wacht op levenbrengend zaad
voor nieuwe dageraad.

WANNEER HET VOORJAAR

Hieronder vindt u een gedicht van Lidia Alexandrovna Lotkovskaja (1931, Leninograd-St. Petersburg). Samen met andere gedichten verscheen het in oktober 2012 in het Tijdschrift voor Slavische literatuur nr. 62. Haar gedichten komen voort uit een rationele en tegelijk zeer gevoelige intelligentie. Zij werpt een onderzoekende blik op zichzelf en de wereld. Evenmin als vele anderen begrijpt zij de bedoeling van het leven. Zij ziet slechts de zegen van een reis die eindigt voor de mens maar verder gaat door de onmetelijke eeuwigheid. Hier alleen de Nederlandse vertaling.

Wanneer het troebele water van de Lethe eerst je voeten, dan je knieën doet vergeten.

Wanneer het voorjaar voor jou het laatste wezen mocht, wanneer de uitgebrande kaars verwijst naar 't einde van je tocht, wanneer het troebele water van de Lethe eerst je voeten, dan je knieën doet vergeten, dan leer je eindelijk verstaan dat er geen eind en geen begin bestaan en dat er zegen op je rust wanneer het schip de meerpaal kust - ten teken dat er voor die verre reis alleen een ketting hoeft te breken.

Wanneer het voorjaar

Wanneer het lieflijk diafane voorjaar voor jou het laatste wezen mocht, wanneer de uitgebrande kaars verwijst naar 't einde van je tocht, wanneer het troebele water van de Lethe eerst je voeten, dan je knieën doet vergeten, dan leer je eindelijk verstaan dat er geen eind en geen begin bestaan en dat er zegen op je rust wanneer het schip de meerpaal kust - ten teken dat er voor die verre reis alleen een ketting hoeft te breken.

ODA NA HOOIBERG

Wanneer de jaren gaan tellen en men de plaatsen uit zijn jeugd bezoekt, wordt men soms gegrepen door een existentieel gevoel van diepe ontroering dat alle afgelopen jaren lijkt te omvatten. Wat voor mij op zo'n moment de Dommoren van Utrecht betekende, was de Hooiberg voor de Arubaan Richard de Veer. Zijn Hooiberg

was een rots in de branding en de ultieme metafoor voor het thuiskomen.

Richard de Veer (1929-2014) stond altijd voor zijn moedertaal op de bres. Hij belde mij ooit op toen ik bezig was aan de samenstelling van een bloemlezing met gedichten en verhalen over het zoeken naar een eigen identiteit ('Ta ken mi ta / Wie ik ben. In de Knipscheer, Haar-

lem, 2011) en deelde me onomwonden mee dat hij zijn 'Oda na Hooiberg' in het Papiaments had geschreven en geen fiducia had in een Nederlandse vertaling. In goed overleg hebben we toen besloten dat ik mijn best zou doen en ervoor zou zorgen dat de kwaliteit van zijn vorm en inspiratie niet verloren zou gaan in het Nederlands.

De hooiberg op Aruba.

ODA NA HOOIBERG

Sinta den stupi di mi wela
Cara fiha pariba
Mi ta weita y gosa ful
Con mahestuoso bo ta.

O, wardado di Playa!
Unda cu mi bay
Bo ta mane mi sombra
Cu no ta laga mi so.

Ora mi ta core auto
Bo ta mi Stre'I Nort
Pa indica mi sin faya
Na unda asina mi ta.

Den tempo di awacero
Bo ta gusta laba cabes
Mane ta fiesta bo ta bay
Perfuma pa hole dushi.

Despues flor di kibrahacha
Ta tapa bo dj'ariba te abou
Un bata mane di oro
Ni si ta rei di Congo bo ta.

O, mi guia di tur dia
Con mi por lubida bo nunca!
Ta bo ta mi compañe
Mainta, merdia, atardi.

Awor, cada mi yega dj'afó
Bo ta di prome pa cuminda mi.
Mi curason ta mane habri
Mirando alomenos un cos conocí

LOFDICHT OP DE HOOIBERG

Ik zit vóór het huis van mijn oma,
kijk naar rechts,
geniet met volle teugen
van je vorstelijke aanblik.

O, hoeder van Oranjestad,
waar ik ook heenga
volg je als mijn schaduw
die mij nooit alleen laat.

Als ik in mijn auto rijd
ben je mijn Poolster
die steeds aangeeft
waar ik zo'n beetje ben.

En in de regentijd vind je het fijn
je haar onder die douche te wassen,
alsof je naar een feest toe gaat,
gehuld in fijne, zoete geuren.

Dan dekt de kibrahacha
je van top tot teen weer toe
als met een gouden ochtendkleed,
als ware je een Bantoekeoning.

O, dagelijkse gids van mij,
hoe zou ik je vergeten?
Jij, trouwe metgezel
van 's morgens vroeg tot late avond!

En altijd als ik uit den vreemde kom
ben jij de eerste die me groet;
mijn hart springt als het ware óp
als ik je flanken zie en je vrouwde top.